

Szolgáltatások és alkalmazások (VITMM131)

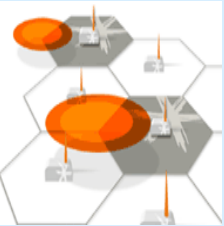
Web 3.0 - szemantikus Web

Vidács Attila
Távközlési és Médiainformatikai Tsz.
I.E.348, T:19-25, vidacs@tmit.bme.hu

Tartalom

- Web 2.0
 - szoftver mint szolgáltatás

- Web 3.0 jellemzők, definíciók
- Szemantikus Web
- RDF, RDFS, OWL

Szoftver mint szolgáltatás

- A **szoftvert mint szolgáltatást** adják el, nem mint terméket.
 - Pl., a termékfejlesztést össze kell hangolni *a napi működés során szerzett tapasztalatokkal*.
- A szoftver megszűnik hatékonyan működni, hacsak nem *napi szinten frissítik*.
 - Pl. a Google számára kötelező...
 - folyamatosan bejárni a Webet és frissíteni az indexeket,
 - folyamatosan szűrni a link-spam-et és minden más, a keresési eredményt befolyásoló dolgot,
 - folyamatosan és dinamikusan megválaszolni aszinkron felhasználói lekérdezés százmillióit,
 - egyidőben kontextusban illeszkedő hirdetéseket válogatni hozzá.
- A Google rendszeradminisztrátori, hálózati és terhelés kiegyenlítési technikái talán még sokkal inkább féltve őrzött titkok, mint maguk a kereső algoritmusok!

Szoftver mint szolgáltatás

- Google sikeressége ezen folyamatok automatizálásában egyértelműen kulcs előny a költséghatékonyságban a versenytársakhoz képest.
- *Szkript nyelvek* (mint Perl, Python, PHP, Ruby) fontos szerepet játszanak a Web 2.0-ben
 - ...dinamikus rendszerek felépítésében, amelyek *folyamatos változást* követelnek meg.
- *A felhasználókra mint társ-fejlesztőkre kell tekinteni:*
 - A „**folytonos béta**” verzió: a termék fejlesztése a nyilvánosság előtt zajlik, új funkciók beillesztésével havi, heti vagy akár napi szinten (azaz „beta” akár évekig)
 - "Microsoft üzleti modellje szerint mindenki fejleszti a számítógépes környezetét 2-3 évenként.
 - A Google arra épít, hogy mindenki azt szeretné látni, hogy mi változott a számítógépes környezetében nap mint nap."

Tartalom

- ☐ Web 3.0 jellemzők, definíciók
- ☐ Szemantikus Web
- ☐ RDF, RDFS, OWL

The-name-of-the-game...

„A **szemantika** (magyarul jelentéstan, ám ez a terminológia az utóbbi időkben egyre kevésbé pontos) a nyelvészet egyik részterülete, amely a nyelvi formák (szavak, szimbólumok stb.) jelentésével illetve jelentésváltozásaival foglalkozik. Eredetileg csak szójelentéssel foglalkozott, de a 1960-as évek óta, vagyis a generatív nyelvészet megjelenése óta a mondatjelentést is vizsgálja.

Hasonlóképpen a formális nyelvek elméletében a szemantika az adott formális nyelv szintaxisa által meghatározott szavak jelentését definiáló szabályok összessége.^[1]”

(Wikipedia)

Mi a Web 3.0?

- Az emberek nem tudnak megegyezni...
 - az elnevezésben
 - a definícióban
 - a létezésében

- *„The Semantic Web (or Web 3.0) promises to organize the worlds' information in a dramatically more logical way than Google can ever achieve with their current engine design.”*
(Marc Fawzi, Evolving Trends)

- *„Web 2.0 is a marketing term, and I think you've just invented Web 3.0”*
(Eric Schmidt, CEO of Google)

- *„If Web 2.0 was so hot, how about Web 3.0? This has been a recurrent theme of would-be meme-engineers who want to position their startup as the next big thing.”*
(Tim O'Reilly)

Mi lesz a Web 3.0?

□ Milyen lehetne a Web 3.0?

- Hogyan szerveződnek majd a saját adataink?
- Mi fogunk „szörfölni”, vagy a gép csinálja helyettünk?
- Ugyanúgy fog kinézni a Web számomra is, mint mindenki más számára?
- Milyen technológiák lesznek közismertek? Melyek válnak elavulttá?

Szemantikus Web intro

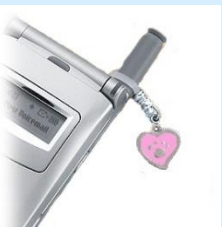
□ Alapdilemma:

- Az Interneten meglévő tartalmak **struktúrálatlanok**.
- Nincs egy olyan rendszer az egész felett, ami segítene: merre mit találunk, hol vannak hasonló tartalmak, stb.

□ Megoldás(?): **szemantikus Web**

- Internetre emelt **intelligens réteg**;
- globálisan **skálázható Web**;
- segít megtalálni a számunkra hasznos és érdekes **tartalmat**.

- „A szemantikus web **célja** egy olyan infrastruktúra létrehozása, amely lehetővé teszi a Weben lévő **adatok integrálását**, a közöttük levő **kapcsolatok definiálását** és **jellemzését**, illetve az adatok **értelmezését**”

Szemantikus Web (W3C def)

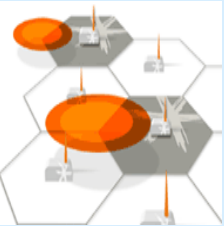
- *„The Semantic Web is about two things. It is about **common formats for interchange of data**, where on the original Web we only had interchange of documents. Also it is about **language for recording how the data relates to real world objects**. That allows a person, or a machine, to start off in one database, and then move through an unending set of databases which are connected not by wires but by being about the same thing.”*

(W3C – Semantic Web Activity
<http://www.w3.org/2001/sw/>)

Felhasznált irodalom

- Herman Iván, „Szemantikus Web: egy rövid bevezetés”, Magyarországi Web Konferencia, 2006.

A szemantikus Web felé...

- A jelenlegi Weben az információk *különböző formákban* állnak rendelkezésre:
 - természetes nyelveken (angol, magyar, kínai, holland, ...)
 - grafikákon, képeken, audió és videó formákban...
 - stb.
- Emberek számára ez nem jelent igazán problémát...
- A Weben gyakran van szükség adatok ***kombinálására, koherens*** módon
 - Pl.: a szállodai és az utazási adatok általában különböző forrásból származnak, habár együtt akarjuk őket használni
 - Pl.: valamely kutatásnak különböző digitális könyvtárak anyagaira van szüksége
 - *terminológiai különbségek!*
- Ezt is könnyedén megteesszük; egy fogalomról másikra **asszociálni** nekünk egyszerű...

Gépek, intelligens ágensek...

☐ A gépek buták!

- **részleges információt** nem tudnak használni
- a képek **értelmezése** még mindig komoly kutatás tárgya
- **analógiákat** nehezen tudnak automatikusan megtalálni
- az adatok **kombinálása** is nehézkes
 - ☐ ugyanaz-e az **<abc:alkotó>** mint az **<cba:író>**?
- ...

Gyakorlati példák...

Példa 1: Keresés

- A Google túl sok a hamis/irreleváns találatot ad vissza
- Segítséget jelenthet, ha az adatforrásokhoz valamilyen további (esetleg alkalmazásfüggő) leírást lehetne hozzárendelni.

Példa 2: Utazásszervezés

- Egy automatikus utaztató rendszer, amely
 - **ismeri** a szokásaimat, kívánságaimat
 - a múlt alapján további **tudást alakít ki** rólam
 - a helyi információt össze tudja **kombinálni** távoli információkkal, mint például:
 - légitársaság adataival
 - orvosi kérdésekkel, mint diétával, gyógyszerek hozzáférhetőségével
 - naptáradatokkal, állami vagy vallási ünnepek adataival
 - stb.

Gyakorlati példák... (folyt.)

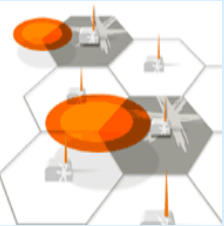
Példa 3: Adatbázisok integrációja

- ☐ Adatbázisok **struktúrája**, tartalma nagyon különböző lehet
- ☐ Sok alkalmazás alapul adatbázisok kombinációján:
 - cégösszeolvadások
 - biokémiai, orvosi, genetikai adatok
 - kormányzati és adminisztratív adatok
- ☐ Ezek az adatok legtöbbször a Weben vannak már (habár nem feltétlenül nyilvánosak)
- ☐ Az adatok, adatbázisok **szemantikáját** kell ismerni ahhoz, hogy kombinálhatók legyenek
 - Az, hogy a szemantika hogy képződik le a konkrét adatbázisra, voltaképpen mellékes.

Mire van szükség?

- Az adatokat gépi kezelésre is elérhetővé kell tenni
 - egyes esetekben az adat más adatokat ír le (mint a keresés esetén): ezek az ún. **metaadatok**
 - máskor magát az adatokat kell kombinálni, például a naptáram vagy utazási szokásaim esetén
- Az adatokat össze kell tudni olvasztani, **kombinálni**, és mindezt a Web nagyságrendjén
- A gépeknek **következtetéseket** *is le kell tudnia vonni* az adatokról (például hogy a használt terminológia azonos szemantikát takar...)

Mire van szükség (technikailag)?

- A **szemantikus Web** célja egy olyan **infrastruktúra** létrehozása, amely...
 - lehetővé teszi a Weben lévő adatok **integrálását**,
 - a közöttük levő **kapcsolatok definiálását** és jellemzését,
 - az adatok **értelmezését**.

- Mindehhez szükség van:
 1. az erőforrások egyértelmű elnevezésére (azaz **címzése**)
 2. az adatok összekapcsolására, leírására szolgáló általános **adatmodellre**
 3. az adatok a modell alapján való elérésére, **lekérdezésére**
 4. a **közös terminológia** definíciójára
 5. logikai **következtetési rendszerekre**

Szemantikus Web technológiák

□ Mindehhez szükség van:

1. az erőforrások egyértelmű elnevezésére (azaz **címzése**): ???
2. az adatok összekapcsolására, leírására szolgáló általános **adatmodellre**: ???
3. az adatok a modell alapján való elérésére, **lekérdezésére**: ???
4. a **közös terminológia** definíciójára: ???
5. logikai **következtetési rendszerekre**: ???

Szemantikus Web technológiák

□ Mindehhez szükség van:

1. az erőforrások egyértelmű elnevezésére (azaz **címzése**): **URI**
2. az adatok összekapcsolására, leírására szolgáló általános **adatmodellre**: **RDF**
3. az adatok a modell alapján való elérésére, **lekérdezésére**: **SPARQL**
4. a **közös terminológia** definíciójára: **RDFS, OWL, SKOS**
5. logikai **következtetési rendszerekre**: **OWL, Rules**

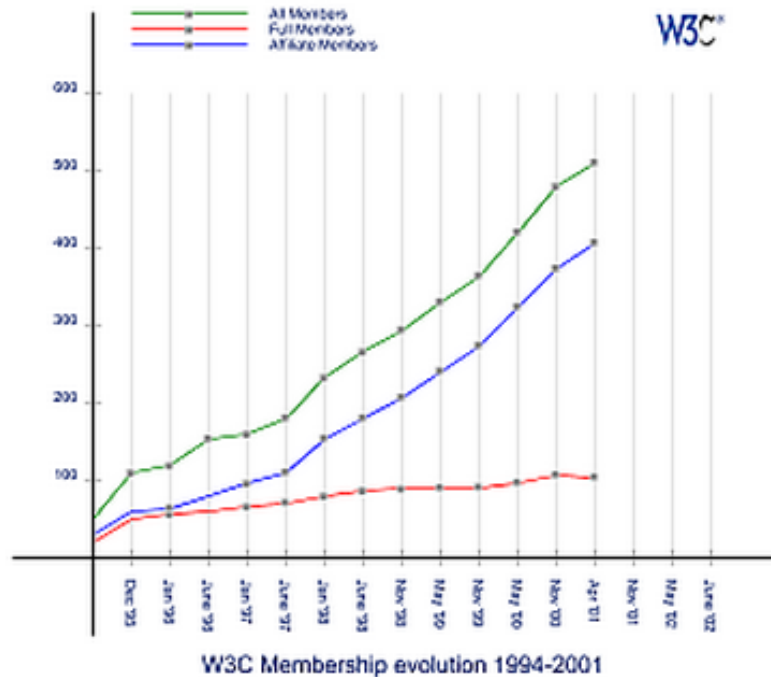
□ Az URI nem szemantikus Web-specifikus, hanem egy jól elterjedt korábbi megoldás.

□ A többi (RDF, OWL, ...) a szemantikus Webre lettek kifejlesztve.

Egy példa...

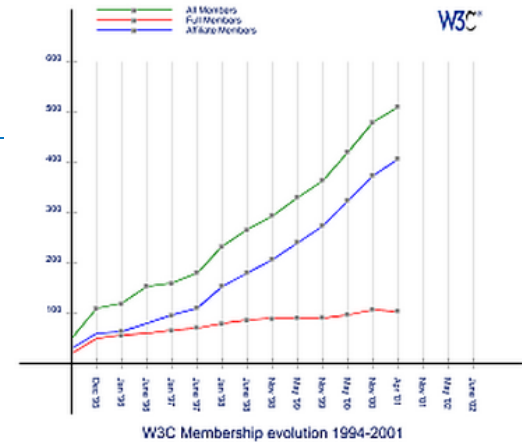
- Egy „egyszerű” üzleti grafikon a Web-en: a tartalma „világos”, látszólag nem igényel további magyarázatot.

- DE ha ezt az ábrát egy vak felhasználó (*pl. ágens?*) számára szeretnénk elérhetővé tenni?...

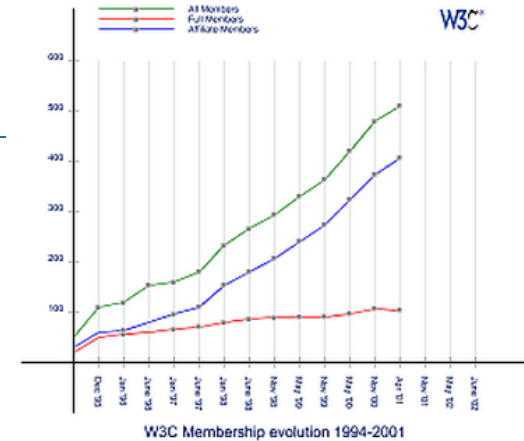
Egy példa (folyt.)

- A kép tartalmát szövegesen is le szeretnénk írni (fontos az elérhetőséghez):
 - adjunk meg **metaadatot**, amely leírja a képet
 - legyen egy *eszköz*, amely (a metaadat alapján) egyszerű *kimenetet* állít elő
 - használjunk *szabványosított metaadat formalizmust*
- Fontos: Az ábra SVG-ben (vagyis egy grafikus XML leírás), így a grafika minden eleme megcímezhető egy URI segítségével!

Egy példa (folyt.)

- A metaadat **állítások** sorozata:
 - „a teljes ábra típusa egy grafikon, a grafikon «vonalas» típusú”
 - „a grafika felirata egy (SVG) szövegelem”
 - „a jelmagyarázat egyben egy hiperlink”
 - „a hiperlink erre és erre a URI-ra mutat”
 - „a teljes ábra a jelmagyarázatból, tengelyekből és adatgörbékéből áll”
 - „a görbék a teljes jogú és társult tagokat, illetve az összes tagot ábrázolják”
- Az állítások **hármastagolást** (triplet) mutatnak:
 - *Vmről állítunk* valamit (pl. „üzleti grafika”)
 - *összekapcsoljuk* egy szövegelemmel (pl. „vonalgrafika”) vagy külső adattal (URI)
 - maga a *kapcsolat* is *szemantikával* bír (pl. „típusa”).

RDF

- RDF – (erő)forrásleíró keretrendszer (Resource Description Framework)
- Az **állításokat** a következő módon modellezhetjük:
 - **Forrás**: egy elem, egy URI, literál, ...
 - **Kapcsolat**: *irányított* reláció két forrás között
 - **Állítás**: két forrás egy őket összekapcsoló relációval
- *RDF* az ilyen típusú **állítások általános modellje**
 - kifejezhető XML-ben, de más szintaxissal is (pl. n3)

RDF hármások

□ Az angol terminológia:

- „triplets”, „triples”, vagy „statement”

- magyarul: „hármask”, vagy „állítás”

- „subject”, „predicate” vagy „property”, „object”

- magyarul: „alany”, „állítmány” vagy „tulajdonság”, és „tárgy”

□ Egy RDF hármask (s,p,o):

- „s”, „p” URI-k; „o” egy URI vagy egy literál

- jelentése: a „p” összekapcsolja az „s”-t az „o”-val

- az elnevezések/cimkék eszközei szintén a URI-k:

`http://.../abra.svg`

- Példa: íme a teljes hármask:

`(http://.../abra.svg; http://.../tipus; „vonalgrafika”)`

RDF hármaskok (folyt.)

- *Bármely* URI használható; vagyis egy XML fájl-*ba* is lehet címezni, nemcsak a teljes anyagra, pld:

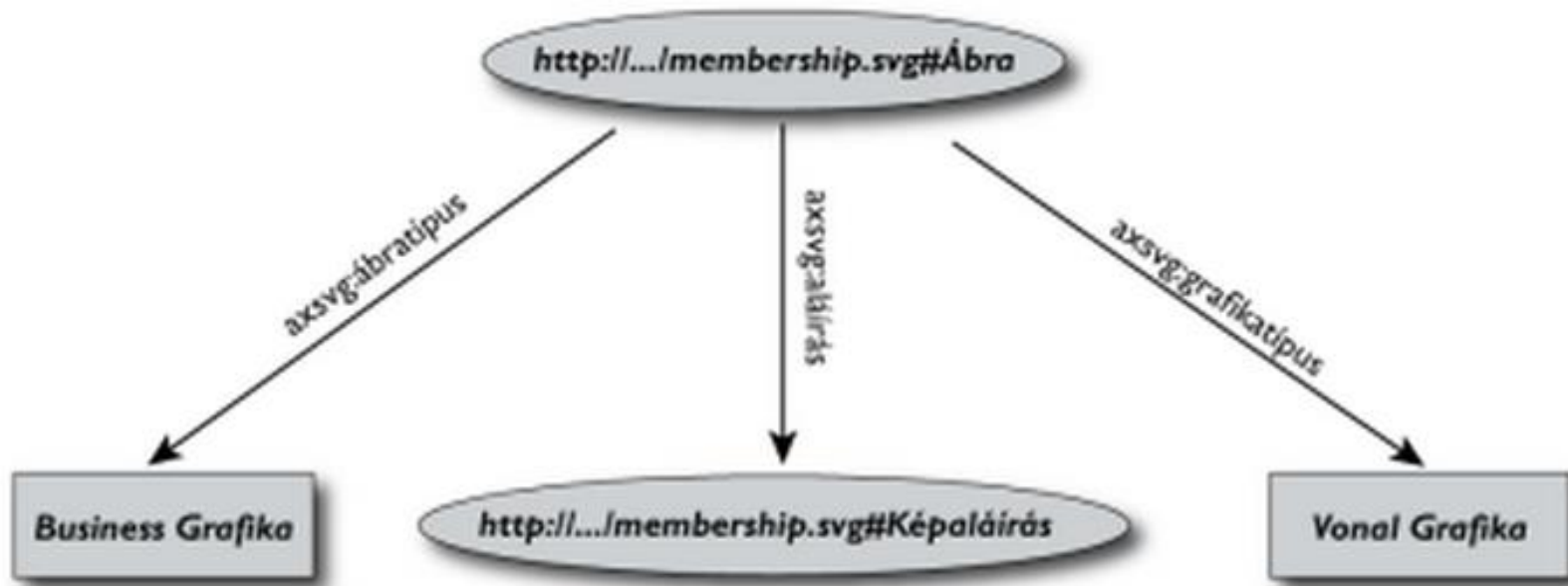
- `http://www.example.org/file.xml#xpointer(id('naptár'))`
- `http://www.example.org/file.html#naptár`

- RDF a hármaskok általános modellje:

- lényegében egy **irányított, címkézett gráf**
 - csomópontok: *alanyok* és *tárgyak*
 - élek: *állítmányok* (tulajdonságok)
- **gépileg olvasható** formátumokkal (RDF/XML, Turtle, n3, RXR, ...)
- **RDF/XML** a „hivatalos” XML alapú formátum
 - Nem a szintaxis a fontos, hanem a mögötte álló adatmodell!

Egy egyszerű RDF példa (RDF/XML)


```
<rdf:Description rdf:about="http://...#Ábra">
  <axsvg:ábratípus xml:lang="hu">Business grafika</axsvg:ábratípus>
  <axsvg:aláírás rdf:resource="http://...#Képaláírás"/>
  <axsvg:grafikatípus xml:lang="hu">Vonal
grafika</axsvg:grafikatípus>
</rdf:Description>
```

A URI-k alapvető szerepe

- ❑ RDF állítások *bármilyen* adatra vonatkozhatnak a Weben.
- ❑ A forrásokat *egyértelműen* azonosítják.
- ❑ *Bárki* kreálhat (meta)adatot *bármely* Web-erőforrásról, nem csak annak létrehozója.
 - Pl.: ugyanazt az XML-alapú állományt le lehet írni egymástól eltérő terminológiákkal.
- ❑ *Végeredményben: A URI-k „ágyazzák” az RDF-et a Webbe*
 - *így lesz a „Szemantikus Web”... „szemantikus web” ☺*

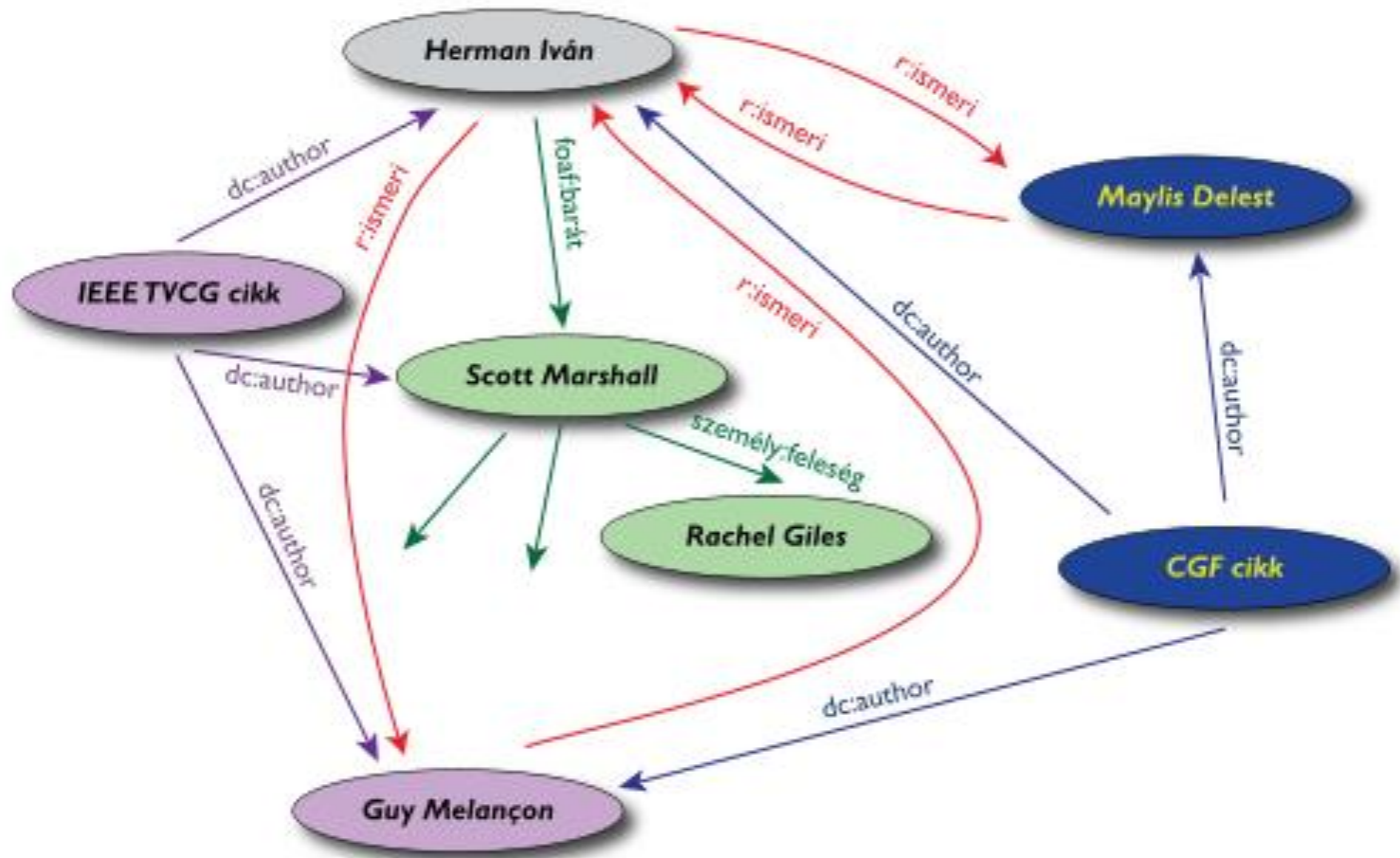

URI-k: összevonás

- URI-k használatának jelentős előnye: könnyűvé válik az adatok (logikai) **összevonása**
- Az összevonás megtehető az *azonos* URI-k alapján
 - Egy gráfban: azonos URI-val rendelkező csomópontok egymással azonosíthatóak → triviális módon összevonhatóak.
- Ez az összevonás az RDF-modell *nagyon* fontos jellemzője
 - a leírásokat **különböző személyek**, csoportok hozhatják létre, de ...
 - ...az alkalmazás **egységként kezelheti** őket
 - egyike azon területeknek, ahol az RDF-modell sokkal könnyebben használható, mint az XML

Példa az összevonásra

RDF megvalósítása

- A gyakorlati alkalmazások milliós nagyságrendben kezelnek RDF hármassokat!
 - → szükség van nagy **adatbázisokra**
 - → szükség van **lekérdező nyelv**re bonyolultabb információk lekérdezésére
- Adatbázisok
 - Többféle RDF adatbázis rendszer létezik
- Lekérdező nyelv
 - Az adott adatmodellhez kapcsolódik
 - Pl.: SQL a relációs adatmodellhez, XML Query az XML adatmodellhez
 - RDF-hez: **SPARQL**
(**SPARQL** Protocol and **RDF** Query Language)

Lekérdezések: SPARQL

- Az alapvető ötlet: Egy lekérdezés egy *gráfmintát* tartalmaz:

```
SELECT ?név
```

```
WHERE {
```

```
    ?x abc:naptáram ?y.
```

```
    ?x abc:személynév ?név.
```

```
}
```

- Vagyis, körülbelül: „*Add meg mindazoknak a nevét, akiknek a naptára a Weben van*”
- A specifikáció még nem teljes, de már nagyon sok implementáció és alkalmazás létezik...

Az RDF nem elegendő...

- ☐ A kapcsolatok létrehozása és programból való használata működik, feltéve, hogy a program *tudja*, hogy milyen **terminológiát** használhat!
- ☐ Például használtuk a következő fogalmakat:
 - naptáram, családnév, személynév, ...
- ☐ Ismertek-e ezek? Korrektek-e?
 - A probléma egy kicsit hasonló egy adatbázis rekordtípus definiálásához

Megoldandó kérdések

- ☐ Mely terminológiák, szavak használhatók? Ismert-e a **terminológia**?
- ☐ Korrekt módon használjuk-e a tulajdonságokat? Van-e értelmük az adott erőforrások esetén?
- ☐ Lehet-e következtetéseket levonni? Például:
 - „ha »A« »B«-től balra van, »B« »C«-től balra van, akkor balra van-e »A« »C«-től?”
 - nekünk nyilvánvaló, de egy programnak nem ...
 - ... vagyis: levonhatják-e a programok ezeket a következtetéseket?
- ☐ Ha valaki más definiál egy állításhalmazt: ugyanaz-e, mint a mienk?

